

บทที่ 1

บทนำ

ชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่อาศัยกระจุกกระจายอยู่บริเวณพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย แม้มีชาวไทยอย่างแท้จริงแต่เชื้อเท็จจริงหลาย ๆ ประการทำให้เราไม่อาจปฏิเสธชนกลุ่มนี้ได้ จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันมีชาวเขาประมาณ 5 แสนคน (วิสุทธิ กายจนสุทธิ, 2529) และนับวันจะทวีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ความเป็นอยู่ของชาวเขาได้ก่อผลกระทบภายนอกต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นราบอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการบุกรุกทำลายป่าซึ่งนับวันแต่จะมีการขยายพื้นที่บุกรุกเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากการที่ชาวเขามักมีการอพยพย้ายถิ่น การทำไร่เลื่อนลอยและบุกรุกทำลายป่าเพื่อทำการเกษตรอยู่เสมอ พฤติกรรมดังกล่าวของชาวเขาทำให้เกิดการพังทลายของดิน การเสื่อมสภาพของดินในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งนอกจากจะมีผลทำให้สภาพสมดุลของธรรมชาติเสียไปแล้ว ยังเกิดผลกระทบต่อการใช้น้ำของชนพื้นราบเป็นอย่างมาก เช่นก่อให้เกิดปัญหาน้ำขุ่น ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาฝนแล้ง ปัญหาแม่น้ำตื้นเขิน การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง เป็นต้น

ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า นับได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งที่จำต้องดำเนินการแก้ไข โดยรัฐบาลเนื่องจากการที่รัฐบาลมีนโยบายอนุรักษ์ป่า โดยให้สงวนพื้นที่ป่าให้เหลือร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ แต่จากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่ป่าเพียงร้อยละ 29.5 ของพื้นที่ประเทศ ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการบุกรุกทำลายป่าที่เกิดขึ้นในอดีต (ประมุข จันทรจางค์, 2529) แม้ว่าส่วนหนึ่งของการบุกรุกทำลายป่ามิใช่จะเกิดจากการบุกรุกของชาวเขาทั้งหมดก็ตาม แต่ก็ยังถือได้ว่าปัญหาการย้ายถิ่น การทำไร่เลื่อนลอยและการเกษตรแบบใช้ที่ดินมากรวมทั้งการปลูกฝิ่นนั้น ได้มีส่วนอย่างมากในการทำลายทรัพยากรป่าไม้และต้นน้ำลำธารในบริเวณพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย

เมื่อพิจารณาถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยพิจารณาจากอดีตที่ผ่านมา

จะเห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นเกือบจะไม่ได้รับการอนุรักษ์เลย ซึ่งก่อให้เกิดต้นทุนแก่สังคมที่สูงมากและเป็นอันตรายต่อเศรษฐกิจ โดยส่วนรวมของชาติ หากไม่ดำเนินการแก้ไข โดยรีบด่วน

ด้วยตระหนักว่าปัญหาดังกล่าว เป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งของชาติปัญหาหนึ่งที่รัฐจะต้องดำเนินการแก้ไข โดยรีบด่วน รัฐจึงได้เริ่มมีทำที่ที่จะกำหนดนโยบายที่จะอพยพชาวเขาลงมาอยู่บนพื้นราบ (อาณัติ อากาศิกรม, 2529) นโยบายดังกล่าวมีนักวิชาการบางส่วนไม่เห็นด้วยและต้องการให้ชาวเขาคืออยู่บนที่สูงต่อไปโดยพยายามแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชาวเขาดังกล่าวแทน (ประมุข จันทรจันงค์, 2529) อย่างไรก็ตามก่อนที่จะมีการกำหนดนโยบายของรัฐในการที่จะอพยพชาวเขาลงมาอาศัยบนพื้นราบนั้น รัฐควรจะต้องพิจารณาถึงความจำเป็นและจัดลำดับความเร่งด่วนของหมู่บ้านที่จะอพยพลงมาว่าหมู่บ้านใดมีความจำเป็นต้องอพยพ และหมู่บ้านใดมีความจำเป็นที่จะต้องอพยพก่อนหรือหลังตามลำดับ โดยคำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดแก่ทรัพยากรของชาติเป็นหลักและถ้าพบว่าหมู่บ้านใดสามารถจะอยู่ได้โดยไม่ทำลายทรัพยากรและทำความเสียหายอื่นให้กับชาติแล้ว รัฐก็ไม่มีมีความจำเป็นที่จะต้องอพยพชาวเขาหมู่บ้านนั้นลงมา เพื่อลดความกดดันซึ่งจะเกิดกับสังคมในที่ราบและเป็นการประหยัคงบประมาณส่วนหนึ่งของชาติด้วย ในสภาพความเป็นจริงนั้นการที่จะอพยพชาวเขาทั้งหมดลงมาอยู่บนพื้นราบนับว่าเป็นเรื่องที่ลำบากมาก ทั้งนี้เพราะนอกจากรัฐจะประสบปัญหาทางด้านงบประมาณสำหรับบริหารการอพยพแล้ว รัฐยังประสบปัญหาทางการจัดหาที่ดินทำกินที่ที่เหมาะสมซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดให้กับชาวเขารวมทั้งปัญหาการแย่งงานกับชาวพื้นราบในอาชีพอื่น ๆ ที่อาจจะตามมาอีกด้วย

แนวทางที่รัฐจะนำมาใช้กำหนดนโยบายการอพยพชาวเขา ควรจะอยู่บนรากฐานที่ว่า "ชาวเขาสามารถจะดำรงชีพอยู่ได้หรือไม่ในระยะยาว โดยไม่มีการบุกรุกทำลายป่าและทำไร่เลื่อนลอยเพิ่มขึ้น" การศึกษาความยั่งยืนในเชิงเศรษฐศาสตร์ของระบบเกษตรจะเป็นแนวทางที่จะช่วยชี้ให้เห็นถึงความสามารถของชาวเขาในอันที่จะดำรงอยู่ได้ในสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของระบบนิเวศน์เกษตร (agroecosystem) ที่ชาวเขาเป็นสมาชิกอยู่ และสามารถอธิบายได้ว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลกระทบต่อความสามารถนี้ รวมทั้ง

มีนโยบายใดบ้างที่เหมาะสม หากจะยึดระยะเวลาที่ชาวเขาจะสามารถเลี้ยงตนเองให้สูงขึ้น

ระบบนิเวศน์เกษตรนั้น หมายถึงระบบนิเวศน์ซึ่งกำหนดขอบเขตด้วยลักษณะทางการเกษตร ระบบนิเวศน์เกษตรหนึ่ง ๆ ประกอบไปด้วยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางการเมือง สภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่นการตลาด ความกดดันทางด้านประชากร เป็นต้น ซึ่งลักษณะทางการเกษตรหรือระบบเกษตรนั้นยังอาจถูกจำแนกตามลักษณะทางการผลิต เช่น ระบบเกษตรเพื่อการค้าหรือระบบเกษตรที่มีการใช้ปัจจัยการผลิตสูง หรืออาจถูกจัดตามสภาพกายภาพ เช่น ระบบเกษตรในเขตชลประทานแม่แตง หรือระบบเกษตรในต้นน้ำแม่ปิง เป็นต้น ภายใต้ระบบเกษตรหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยระบบย่อยที่สำคัญอยู่สองระบบคือ ระบบการผลิตและระบบการบริโภค (อารี วิบูลย์พงศ์ และ ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์, 2531) ในระบบเกษตรหนึ่งอาจมีเกษตรกรที่มีระบบการผลิตแตกต่างกัน เช่นเกษตรกรกลุ่มหนึ่งปลูกข้าวโพดและเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรอีกกลุ่มหนึ่งปลูกข้าวและผัก และจักสาน เป็นต้น ระบบการผลิตเหล่านี้เรียกว่า ระบบฟาร์ม ซึ่งเป็นระบบการผลิตภายใต้ระบบเกษตรหนึ่ง ๆ

ในการศึกษาความยั่งยืนในเชิงเศรษฐศาสตร์ของระบบเกษตรจำเป็นจะต้องกำหนดขอบเขตของการวิจัยทั้งทางด้านภูมิศาสตร์และขอบเขตทางสภาพแวดล้อม ทั้งนี้โดยอาศัยวิธีการทางระบบนิเวศน์ซึ่งได้พัฒนาแนวทางไว้อย่างชัดเจนแล้วเป็นหลักปฏิบัติ นั่นคือกำหนดขอบเขตทางภูมิศาสตร์โดยเลือกหมู่บ้านหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งซึ่งมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางชีวภาพเหมือนกัน

ผลจากการศึกษาความยั่งยืนในเชิงเศรษฐศาสตร์ของระบบเกษตรบนที่สูงจะชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบของการดำรงชีพของชาวเขา นั่นคือระบบการผลิต ระบบการบริโภค ซึ่งอธิบายได้โดยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ การศึกษานี้ยังเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เป็นการประนีประนอมแนวความคิดระหว่างผู้ ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการอพยพชาวเขาลงมาพื้นราบได้ทางหนึ่ง และยังเป็น การ

เสนอแนวทางการศึกษาเพื่อนำไปประยุกต์ในสภาพการณ์อื่น ๆ ได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์หลักของการศึกษานี้ก็เพื่อศึกษาความยั่งยืนในเชิงเศรษฐศาสตร์ของระบบเกษตรบนที่สูงในระยะยาว และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวจำเป็นต้องศึกษาถึงรายละเอียดใน 2 ประเด็นคือ

1. ความสามารถในการผลิตหรือความสามารถในการหารายได้ของชาวเขา ซึ่งในที่นี้ได้เลือกหมู่บ้านเพื่อการศึกษาเฉพาะกรณีได้แก่ หมู่บ้านผานกกก
2. ความต้องการบริโภคในระยะยาวทั้งการบริโภคจริงและการบริโภคเพื่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน

การศึกษานี้มีข้อสมมุติอยู่ 2 ประการคือ

1. ไม่ให้มีการปลูกฝิ่น
2. ระบบเศรษฐกิจจะดำเนินไปด้วยพื้นที่จำกัดจำนวนหนึ่งที่ตั้งที่ เพื่อไม่ให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าเพิ่มขึ้น

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1. เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายสำหรับการดำเนินงานตามโครงการในท้องที่หมู่บ้านผานกกก ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาความยั่งยืนของระบบเกษตรในท้องที่อื่นต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาถึงความยั่งยืนในเชิงเศรษฐศาสตร์ของระบบเกษตรบนที่สูงในเขตหมู่บ้านผานกกก อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าแม้วแต่เพียงหมู่บ้านเดียวเท่านั้น

การเลือกพื้นที่ในการศึกษา

การศึกษานี้ได้พิจารณาเลือกหมู่บ้านผานกกก ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าแม้ว มีประชากร 206 คน 32 ครัวเรือน มาเป็นพื้นที่ในการศึกษาทั้งนี้เพราะแต่เดิมหมู่บ้านนี้อยู่ในความดูแลของกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย ต่อมาในปี 2519 องค์การสหประชาชาติได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือ และได้ถอนความช่วยเหลือออกไปตั้งแต่ปี 2523 ยังคงเหลือแต่กรมประชาสงเคราะห์เป็นผู้ดูแลแต่เพียงหน่วยงานเดียว จากผลการเปลี่ยนแปลงการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวข้างต้นนั้นทำให้เกิดประเด็นปัญหาที่น่าสนใจ คือในสภาพการณ์ปัจจุบันของหมู่บ้านดังกล่าว ซึ่งอยู่ในความดูแลของกรมประชาสงเคราะห์นั้น ชาวเขาสามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่ภายใต้ขอบเขตของข้อสมมุติดังกล่าวข้างต้นว่าจะไม่มีการปลูกฝิ่นและบุกรุกทำลายป่าเพิ่มขึ้น และนอกจากนี้แล้วหมู่บ้านดังกล่าวกำลังมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับระบบการปลูกฝิ่นว่าสภาพแวดล้อมทั่วไปของหมู่บ้านนี้ควรจะทำการศึกษาอะไรถึงจะเหมาะสม ผู้วิจัยเห็นว่าเมื่องานวิจัยชิ้นนี้และงานวิจัยชิ้นดังกล่าวสำเร็จลงแล้ว จะช่วยเป็นข้อมูลในการตัดสินใจแก่รัฐบาลได้มากขึ้น และเมื่อเห็นความสำคัญนี้จึงตัดสินใจเลือกหมู่บ้านผานกกกมาเป็นพื้นที่ในการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ประกอบด้วยข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิ สำหรับข้อมูลทุติยภูมินั้นรวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ เช่นกรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานศูนย์วิจัยชาวเขา โครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอร์เวย์ สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานป่าไม้ เป็นต้น ซึ่งเป็น

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ ข้อมูลในอดีตของหมู่บ้าน ส่วนข้อมูลภาคตัดขวางซึ่งเป็นข้อมูล
ปฐมภูมิรวบรวมจากการออกแบบสอบถามหัวหน้าครัวเรือนชาวเขาหมู่บ้านผานกกกทั้งหมด
34 ครัวเรือน ซึ่งประกอบไปด้วยรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชาวเขาหมู่บ้านผานกกก ซึ่งประกอบไปด้วย
ลักษณะโครงสร้างครัวเรือนเช่น เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อัตราการเกิดและ
การตายของประชากร อาชีพหลัก อาชีพรอง โอกาสในการประกอบอาชีพอื่น ๆ การ
สาธารณสุขและความก้าวหน้า พิธีกรรม การนับถือศาสนาและความเชื่อ การยอมรับ
เทคโนโลยี รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค
2. การยั้งชีพ เช่นความต้องการบริโภค ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในครัวเรือน เป็นต้น
3. ลักษณะและการถือครองที่ดิน เช่น เป็นเจ้าของที่ดินเอง เข้าทำทั้งหมด
เข้าทำบางส่วน เนื้อที่ถือครองทั้งหมด ค่าเช่าที่ดิน ประเภทของการใช้ที่ดิน
4. ความอุดมสมบูรณ์ของดิน
5. ระบบการปลูกพืช
6. เนื้อที่เพาะปลูก เช่น เนื้อที่ปลูกผัก เนื้อที่ปลูกข้าว เนื้อที่ปลูกไม้ผล
 เป็นต้น
7. ผลผลิตและรายได้ ได้แก่ผลผลิต แนวโน้มของผลผลิตและรายได้ เช่น
พืชหลัก พืชรอง ผลผลิตที่ได้จากพืช ผลผลิตที่ได้จากสัตว์ ราคาขาย เป็นต้น
8. ต้นทุนการผลิตพืชและสัตว์แต่ละชนิด ซึ่งประกอบไปด้วย ต้นทุนคงที่และ
ต้นทุนผันแปร เช่น ค่าเสื่อมราคาเครื่องมือเครื่องใช้ ค่าเสียโอกาสในการลงทุน ค่าเมล็ด
พันธุ์พืช ค่าแรงงานคน สัตว์ และเครื่องจักร ค่ายาปราบศัตรูพืช เป็นต้น
9. ลักษณะและประเภทของสินเชื่อ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ จำนวนเงินที่กู้ยืม
ระยะเวลาใช้คืน แหล่งเงินกู้ พฤติกรรมเกี่ยวกับความต้องการสินเชื่อ ปัญหาและอุปสรรค
ในการระดมทุนของเกษตรกรชาวเขา
10. การพัฒนาดิน แหล่งน้ำ และต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเหล่านี้ และ
ปัญหาที่ประสบอยู่รวมถึงความต้องการที่จะให้ช่วยเหลือในอนาคต

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านผานกกก

หมู่บ้านผานกกกเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1100 เมตร เป็นหมู่บ้านซึ่งอยู่ห่างจากอำเภอแม่ริมไปทางทิศตะวันตกประมาณ 20 กิโลเมตร และห่างจากเมืองเชียงใหม่ประมาณ 28 กิโลเมตร ในเส้นทางแม่ริม-สะเมิง เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าแม้วจำนวน 32 ครัวเรือน ประกอบด้วย 34 ครอบครัว และมีประชากรทั้งสิ้น 206 คน

อำเภอแม่ริมเป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ในลุ่มน้ำแม่ริม มีประชากรทั้งสิ้น 65,203 คน แบ่งการปกครองเป็น 11 ตำบล 74 หมู่บ้าน คือ 1.ตำบลลริมใต้ 2.ตำบลลริมเหนือ 3.ตำบลโป่งแยง 4.ตำบลชี้เหล็ก 5.ตำบลห้วยทราย 6.ตำบลแม่แรม 7.ตำบลสันโป่ง 8.ตำบลแม่สา 9.ตำบลตอนแก้ว 10.ตำบลเหมืองแก้ว 11.ตำบลสะหลวง ปัจจุบันมีลักษณะเป็นชานเมืองอยู่ห่างจากที่ตั้งศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่เพียง 8 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 309,375 ไร่ ในจำนวนนี้เป็นภูเขาประมาณ 141,562.5 ไร่หรือประมาณร้อยละ 50 ซึ่งมีสภาพเป็นป่าไม้ต้นน้ำลำธาร เขตวนอุทยาน และเขตป่าสงวนแห่งชาติ สภาพพื้นที่เป็นพื้นที่สูง 4 ตำบล พื้นที่ราบ 7 ตำบล และมีพื้นที่เพาะปลูก 67,287 ไร่ โดยอยู่ในเขตชลประทานถึง 58,321 ไร่(อำเภอแม่ริม, 2530)

ลักษณะภูมิอากาศในอำเภอแม่ริม ในฤดูร้อนอากาศค่อนข้างร้อนจัด ฤดูฝนฝนตกชุกในบางพื้นที่โดยเฉพาะบริเวณป่าเขา ส่วนฤดูหนาวอากาศหนาวพอประมาณไม่หนาวจัด

อำเภอแม่ริมมีแหล่งน้ำที่สำคัญ ๓ 4 สายคือ (1) น้ำแม่บึงซึ่งไหลผ่านตำบลชี้เหล็ก ตำบลสันโป่ง ตำบลลริมเหนือ ตำบลลริมใต้ ตำบลแม่สา ตำบลตอนแก้ว (2)น้ำแม่ริมไหลผ่านตำบลสะหลวง ตำบลห้วยทราย ตำบลลริมเหนือ และตำบลลริมใต้ (3)น้ำแม่สา ซึ่งมีต้นน้ำอยู่ในตำบลโป่งแยงไหลผ่านตำบลแม่แรม ตำบลแม่สา และ (4)น้ำแม่แรมมีต้นน้ำอยู่ในตำบลแม่แรมไหลผ่านตำบลแม่แรม

รูปที่ 11. สถานที่ตั้งอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านผานกกก

ลักษณะพื้นที่

พื้นที่ทั้งหมดของหมู่บ้านอยู่บนภูเขาในระดับความสูง 1100 เมตรจากระดับน้ำทะเล และเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งต้นน้ำแม่สา จากการสำรวจจากความชันของพื้นที่พบว่าสภาพพื้นที่มีสภาพความลาดชันค่อนข้างมาก คือประมาณ 25-55 %

อุณหภูมิ

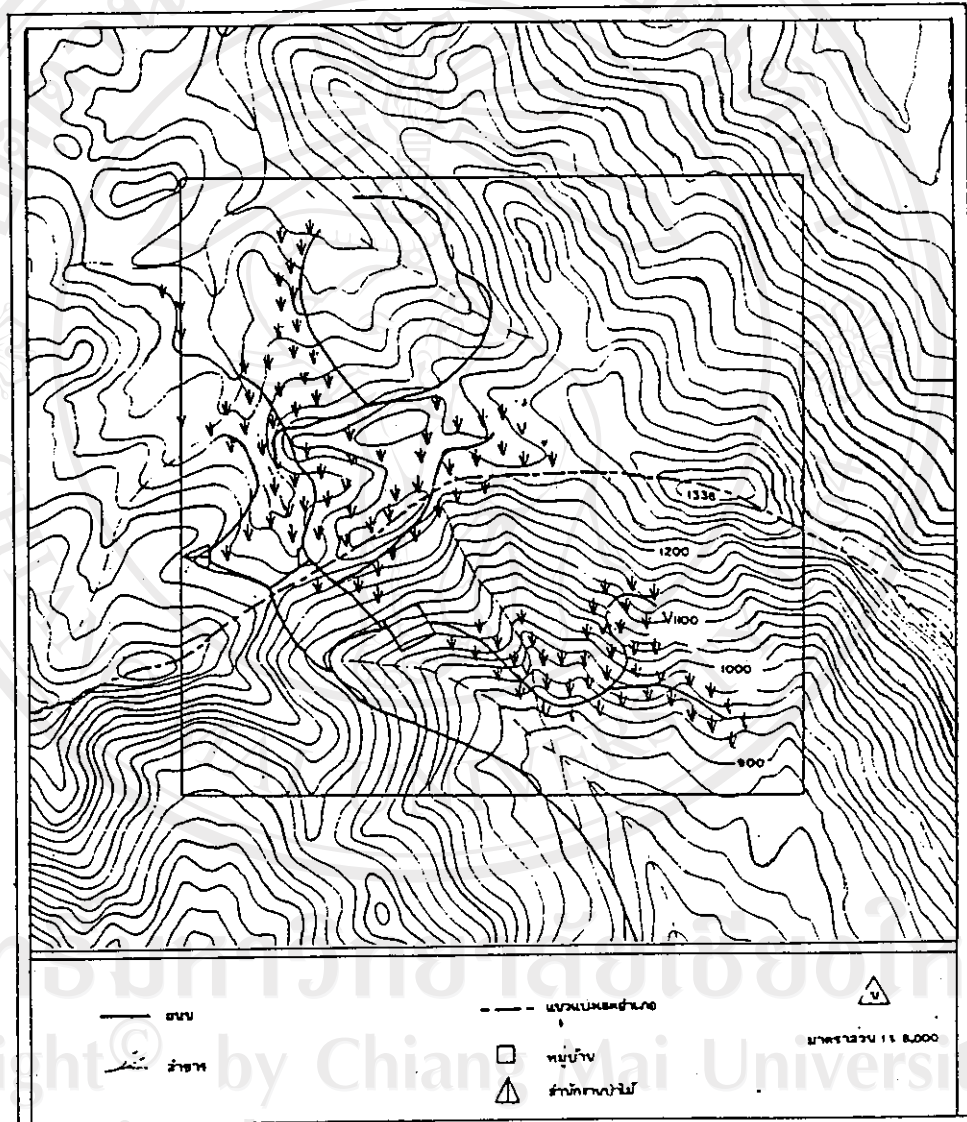
จากข้อมูลของสถานีโปงไคร้ โครงการแม่สา ที่ตั้งอยู่บนที่สูง 1045 เมตรจากระดับน้ำทะเล และใกล้เคียงกับหมู่บ้านผานกกกพบว่าปี 2517-2523 อุณหภูมิเฉลี่ยรายปี 21.1 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุด 25.6 และต่ำสุด 16.6 องศาเซลเซียส และในปี 2524-2528 อุณหภูมิเฉลี่ยรายปี 21.8 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุดเท่ากับ 26.3 และต่ำสุดเท่ากับ 17.3 องศาเซลเซียส ซึ่งมีค่าใกล้เคียงกับช่วงแรก

ปริมาณน้ำฝน

ปริมาณน้ำฝนในช่วง พ.ศ. 2517-2523 เฉลี่ยรายปีเท่ากับ 1668.2 มิลลิเมตร มีจำนวนฝนตก 151 วัน ส่วนปริมาณฝนตกในช่วง พ.ศ. 2524-2528 เฉลี่ย 1507 มิลลิเมตร จำนวนวันที่ฝนตก 115.2 วัน จากการเปรียบเทียบจะเห็นได้ว่า ช่วงหลังมีจำนวนวันที่ฝนตกและปริมาณฝนตกลดน้อยลง ซึ่งอาจเกิดเนื่องมาจากการที่มีพื้นที่ป่าลดลง

ลักษณะดิน

ลักษณะของดินทั่วไปเป็นดินสีดํา จากการสุ่มตัวอย่างดินเพื่อตรวจการดูดซับน้ำ

รูปที่ 1.2 สภาพท้องที่ที่หมู่บ้านผานกก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่

จำนวน 38 ตัวอย่างครอบคลุมทั่วบริเวณหมู่บ้าน พบว่ามีการซึมซับน้ำได้ดีมาก โดยทั่วไปแล้วดินมีลักษณะเป็นดินร่วน โดยจากข้อมูล 38 ตัวอย่างนี้พบว่าเป็นดินร่วน 4 ตัวอย่าง ดินร่วนปนดินเหนียว 8 ตัวอย่าง ดินร่วนปนทราย 11 ตัวอย่าง และดินร่วนปนทรายปนดินเหนียว 15 ตัวอย่าง และจากการตรวจความอุดมสมบูรณ์ของดิน พบว่ามี pH ระหว่าง 5.3-6.8 ซึ่งมีค่าความเป็นกรดอ่อน ๆ และมีความอุดมสมบูรณ์ของดินค่อนข้างมากคือมี organic matter ประมาณ 5% ขึ้นไป นอกจากนี้แล้วดินยังมีลักษณะเป็นดินร่วน โดยจากข้อมูล 38 ราย พบว่าเป็นดินร่วน 4 ราย ดินร่วนปนดินเหนียว 8 ราย ดินร่วนปนทราย 11 ราย ดินร่วนปนทรายปนดินเหนียว 15 ราย

ระบบชลประทานหมู่บ้าน

เกษตรกรเริ่มมีการทำระบบชลประทานขึ้นเองในช่วง พ.ศ. 2527 โดยทำการต่อท่อพีวีซีจากลำห้วยเข้ามาในแปลงผัก ซึ่งในระยะก่อนที่จะมีการปลูกผักนั้นไม่ได้มีการนำน้ำจากลำห้วยมาใช้ทำประโยชน์เพื่อการเกษตรเลย สำหรับการต่อท่อส่งน้ำของเกษตรกรนั้นจะทำกันแบบชั่วคราวและสามารถโยกย้ายได้ อย่างไรก็ตามในฤดูแล้งเกษตรกรยังคงมีปัญหาน้ำไม่พอเนื่องจากลำห้วยที่นำน้ำมาใช้เป็นต้นน้ำ จึงมีอัตราการไหลของน้ำต่ำทำให้มีปัญหาในการปลูกผัก

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

จากการสัมภาษณ์พบว่าชาวเขาหมู่บ้านผานกกกเป็นชาวเขาที่อพยพมาจากอำเภอสะเมิงเมื่อประมาณปี 2500 ในระยะแรกเกษตรกรปลูกข้าวไร่เป็นหลัก และปลูกพืชอื่น ๆ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ท้อ และฝิ่น เป็นการเสริมรายได้เพื่อนำไปหาซื้อสิ่งของที่จำเป็นและเพื่อเลี้ยงสัตว์ ต่อมาในปี 2515 องค์การสหประชาชาติโดยผ่านกรมประชาสงเคราะห์ได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือ ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น

กว่าเดิม พร้อมทั้งได้มีการส่งเสริมให้มีการปลูกกาแฟขึ้นภายในหมู่บ้าน แต่ในปี 2523 องค์การสหประชาชาติได้ถอนความช่วยเหลือดังกล่าวออกไปยังคงเหลือเพียงแต่กรมประชาสัมพันธ์เท่านั้น ซึ่งยังคงดูแลและให้ความรู้ทางด้าน การเกษตรแก่เกษตรกรรวมถึง การบริการสาธารณสุขขั้นมูลฐาน

เกษตรกรในหมู่บ้านผานกกกเริ่มให้ความสนใจในการปลูกผักในปี 2527 ผักที่ปลูกได้แก่ กะหล่ำปลี ผักกาดขาวปลี ผักกาดทางหงษ์ และแครอท ในบรรดาผักต่าง ๆ เหล่านี้ กะหล่ำปลีนับว่าเป็นผักเศรษฐกิจของหมู่บ้าน กล่าวคือเกษตรกรทุกราวเรือนมีรายได้จากการปลูกกะหล่ำปลีเป็นรายได้หลักแทนการปลูกข้าวไร่ ปัจจุบันยังคงมีเกษตรกรปลูกข้าวไร่เหลืออยู่เพียง 19 รายเท่านั้น

ประชากร

ประชากรทั้งหมดเป็นชาวเขาเผ่าแม้ว จำนวน 32 ครัวเรือน ประกอบด้วย 34 ครอบครัว ครัวเรือนมีขนาดไม่ใหญ่นักคือมีสมาชิกเฉลี่ยเพียง 6.06 คนต่อครัวเรือน ส่วนครัวเรือนขนาดใหญ่ที่สุดมีสมาชิก 14 คน หมู่บ้านผานกกกนี้มีประชากรทั้งหมด 206 คน เป็นชาย 106 คน หญิง 100 คน โดยกลุ่มอายุ 13-60 ปีเป็นกลุ่มที่มีใหญ่ที่สุด จึงเห็นได้ว่าประชากรในวัยทำงานมีถึง 52.9% ของประชากรทั้งหมด ทำให้มีการเคลื่อนย้ายดูไม่มากนักโดยรายละเอียดของประชากรสามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1.1

การศึกษา

หมู่บ้านผานกกกนี้ยังไม่มีโรงเรียนที่สอนเต็มหลักสูตร โดยให้เด็กได้วุฒิทางการศึกษา การสอนมีเพียงคนในหมู่บ้านเท่านั้นที่เป็นครูช่วยสอน และสอนเพียงเพื่อให้เด็กพูดและรู้หนังสือไทยบ้างเท่านั้น ซึ่งเป็นผลให้ระดับการศึกษาของหมู่บ้านยังไม่ได้มาตรฐาน ทำให้ไม่สามารถไปเรียนต่อในที่อื่น ๆ ได้และยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเทคโนโลยีการผลิต

ตารางที่ 1.1 จำนวนประชากรในหมู่บ้าน

กลุ่มอายุ	เพศ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
แรกเกิด-12 ปี		42	47	89	43.2
13-60 ปี		62	47	109	52.9
มากกว่า 60 ปี		2	6	8	3.9
รวม		106	100	206	100.0
ร้อยละ		51.5	48.5	100	

ที่มา : จากการสำรวจ

จากการสำรวจพบว่าผู้มีผู้ไม่รู้หนังสือถึง 146 คนจากจำนวนประชากร 206 คนหรือคิดเป็นร้อยละ 70.87 และมีผู้รู้หนังสือจำนวน 60 คนคิดเป็นร้อยละ 29.13 โดยแยกออกเป็นระดับประถมศึกษาจำนวน 54 คน ระดับมัธยมศึกษาจำนวน 5 คน และระดับอาชีวศึกษา 1 คน

การใช้แรงงาน

ในด้านการใช้แรงงานในการผลิต พบว่ามีการใช้แรงงานผู้หญิงในการทำ งานสูงกว่าแรงงานผู้ชายแต่ไม่มีความแตกต่างกันในด้านลักษณะของการใช้แรงงาน แม้ว่า จะมีผู้หญิงบางรายที่ไม่ทำกิจกรรมบางกิจกรรม เช่น ไม่ฉีดยาฆ่าแมลง แต่ถ้าจำเป็นต้องทำ ก็จะสามารถทำได้เท่าเทียมกับผู้ชายเพราะฉะนั้นความแตกต่างระหว่างแรงงานหญิงและ แรงงานชายในหมู่บ้านนี้จึง ไม่มีความแตกต่างกัน

ในด้านการรับจ้างทำงาน เกษตรกรในหมู่บ้านมักไม่นิยมการออกไปรับจ้างทำ งาน แต่การรับจ้างจะมีเพียงงานเดียวเท่านั้นคืองานปลูกป่าซึ่งจะทำเพียงครั้งวันเช้า และ

ในตอนบ่ายเกษตรกรจะมาทำงานในฟาร์มของตัวเอง โดยเกษตรกรจะได้รับค่าจ้างปลูก
ปาวันละ 30 บาท

ความเป็นอยู่

เกษตรกรจะทำอาหารเช้าพร้อม ๆ กับเตรียมอาหารสัตว์(ถ้ามี) และออกไป
ไร่ประมาณ 8.00 โมง กลับ 5 โมงเย็น ซึ่งหากกลับมักจะมีเก็บฝืนมาด้วย สำหรับอาหาร
กลางวันจะประกอบกันที่ไร่ ส่วนในวันเสาร์เกษตรกร โดยทั่วไปจะหยุดงานเนื่องจาก
เกษตรกรส่วนหนึ่งต้องเข้าโบสถ์เนื่องจากนับถือศาสนาคริสต์ แต่เกษตรกรที่ไม่นับถือศาสนา
คริสต์ก็มักจะหยุดงานด้วย

ในช่วงปีใหม่จะมีการจัดงานปีใหม่ของหมู่บ้าน โดยในช่วงนี้จะมีการตัดเสื้อผ้า
ใหม่ มีการเลี้ยงฉลอง ฉะนั้นในช่วงก่อนงานจะต้องมีการเตรียมงานมากซึ่งผู้หญิงมักจะ
ต้องหยุดงานในไร่เพื่อตัดเสื้อผ้าเป็นเวลาครึ่งเดือน หรือหนึ่งสัปดาห์ซึ่งก็แล้วแต่ขนาดของ
ครัวเรือนหรือญาติพี่น้อง ค่าใช้จ่ายในช่วงนี้จะสูงมากบางครัวเรือนจะมีรายจ่ายถึงหมื่น
บาท อย่างไรก็ตามขนาดของค่าใช้จ่ายนี้ขึ้นอยู่กับฐานะของครัวเรือนด้วย

ส่วนงานเทศกาลอื่น ๆ จะมีเกษตรกรบางรายเท่านั้นที่เข้าร่วม เช่นบางครัว
เรือนจะเที่ยวงานสงกรานต์หรือลอยกระทง ซึ่งในส่วนนี้ไม่ถือว่าเป็นพิธีกรรมเพราะ
เกษตรกรจะเข้าร่วมเพียงเพื่อการบันเทิงเท่านั้น

ศาสนาและความเชื่อ

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ คือนับถือศาสนาคริสต์ถึง 23 ครัวเรือน
ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 67.6 ของครัวเรือนในหมู่บ้าน ในขณะที่นับถือศาสนาพุทธหรือผีเพียง
11 ครัวเรือนหรือร้อยละ 32.4 เท่านั้น

การถือครองที่ดินและการใช้ที่ดิน

เกษตรกรทุกครัวเรือนล้วนแต่ทำการเกษตรในพื้นที่ป่าสงวนตั้งนั้นจึง ไม่มีสิทธิ
ในที่ดิน แต่เกษตรกรก็หวังว่าการปลูกไม้ผลจะช่วยให้เขามีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน(จากการ
สัมภาษณ์)

พื้นที่ทำการเกษตรของหมู่บ้านแบ่งตามลักษณะที่ตั้งได้ 3 แห่งคือ ในพื้นที่
ของหมู่บ้านจำนวน 144 ไร่ ส่วนที่สองอยู่ปากเขาด้านอำเภอหางดง(รูปที่ 1.2) จำนวน
128.8 ไร่ ส่วนที่สามอยู่ที่ตอยช้าง อำเภอสะเมิงจำนวน 32 ไร่ การที่พื้นที่ตั้งอยู่ใกล้
หรือไกลหมู่บ้านนี้จะมีผลต่อชนิดของพืชที่เกษตรกรเลือกปลูก กล่าวคือเกษตรกรจะปลูกผัก
ใกล้ ๆ หมู่บ้านเพื่อความสะดวกในการดูแล ดังนั้นพื้นที่ปลูกผักเกษตรกรจะอยู่เฉพาะด้าน
หมู่บ้านและปากเขาด้านอำเภอหางดงเท่านั้น

ถ้าแบ่งตามลักษณะการมีน้ำใช้ในหน้าแล้งแล้วจะสามารถแบ่งได้สองส่วนคือ
การมีน้ำใช้และไม่มีน้ำใช้คือมีพื้นที่ที่ไม่มีน้ำจำนวน 169.3 ไร่ พื้นที่ที่มีน้ำมีจำนวน 103.5
ไร่และในจำนวนพื้นที่ที่มีน้ำในหน้าแล้งนี้มีจำนวน 22.75 ไร่ที่เกษตรกรใช้ประโยชน์จริง ๆ
เท่านั้น

การมีน้ำใช้นั้นเกษตรกรจะต่อน้ำจากธารที่ไหลใกล้ที่ดินของตนเอง โดยใช้ท่อ
พีวีซี แต่จะไม่ต่อให้ถาวร ดังนั้นจึงสามารถเคลื่อนย้ายไปได้ทั่วทุกแปลง แต่น้ำส่วนมาก
มักจะ ไม่พอในหน้าแล้ง การมีน้ำใช้เช่นนี้ทำให้เกษตรกรสามารถที่จะเลือกช่วงเวลาที่ทำ
การผลิตได้มากขึ้น เช่น การปลูกผักในหน้าแล้ง ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ในเชียงใหม่ปลูกไม่ได้
เพราะอากาศค่อนข้างร้อน เป็นต้น

พื้นที่ถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือนมีขนาด 9.2 ไร่ต่อครัวเรือนหรือ 1.4 ไร่ต่อ
คน สำหรับการใช้ที่ดินนั้นเกษตรกรโดยทั่วไปไม่มีการบำรุงดินจนกระทั่งในปีการผลิตที่
สำรวจนี้เพิ่งจะมีการใส่ปุ๋ยคอกเป็นปีแรก แต่ยังไม่แพร่หลายนักเนื่องจากเป็นช่วงของการ

ทดลอง รูปแบบการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินในลักษณะ เดิมเน้น เกษตรกรที่มีที่ดินมากมัก จะมีการพักดินไว้ 3-4 ปี แล้วจึงหันมาทำการเพาะปลูกในที่เดิม ส่วนเกษตรกร ที่ไม่ได้มีที่ ดินมากนักจึงใช้วิธีการนี้ไม่ได้แต่เขาจะใช้วิธีเพิ่มปุ๋ยให้มากขึ้น

การเช่าที่ดินนั้น เกษตรกรในหมู่บ้านผานกกกมีการเช่ากันน้อยมาก โดยมีผู้ ให้เช่ารายเดียว โดยคิดค่าเช่าฤดูละ 800 บาทต่อไร่สำหรับพื้นที่ที่มีน้ำ

ลักษณะการผลิตและการขนส่ง

ความรู้ในการเกษตร

จากการสำรวจพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ไม่พอ เป็นต้นว่ามีการใส่ปุ๋ย ในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสม เช่นในการปลูกผัก เกษตรกรมักจะใส่ปุ๋ยในระยะก่อนเก็บเกี่ยว หรือมักจะมีการนำปุ๋ยสูตรต่าง ๆ มาผสมกัน และโดยเฉพาะการดูแลไม้ผลเช่น ลิ้นจี่ เกษตรกรไม่ทราบว่าเมื่อลิ้นจี่ติดผลแล้วจะอย่างไร ผลลิ้นจี่แตกจะแก้ได้อย่างไรและ ในด้านการเก็บกักน้ำไว้ใช้นั้นเกษตรกรไม่ทำการเก็บกักน้ำเลยแม้จะสามารถทำได้ เช่น การทำบ่อพักน้ำแทนที่จะปล่อยให้ น้ำให้ไหลทิ้ง ในเวลากลางคืน

เงินทุน

จากการสำรวจพบว่าเกษตรกรจำนวน 12 รายจาก 34 รายมีปัญหาเรื่อง เงินทุนไม่พอและจำเป็นต้องกู้ยืม ซึ่งจะเป็นการกู้ยืมกัน ในหมู่บ้านติดกัน ทั้งนี้เนื่อง จากเกษตรกรไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งจะนำไปเป็นหลักประกันเพื่อขอกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ ใหญ่ ๆ เช่นธนาคารพาณิชย์ได้ จึงเป็นเหตุให้เกษตรกรหมดโอกาสในการลงทุนทั้ง ๆ ที่ ต้องการลงทุนเพิ่มขึ้น

ศูนย์ส่งเสริมฯ ชาวเขาได้ตระหนักถึงความจำเป็นด้านสินเชื่อนี้ จึงได้มีโครงการ

การลिनเชื้อเพื่อการเกษตรขึ้นในปี 2526 แต่เนื่องจากมีปัญหาเรื่องการขำระคินตั้งนั้น โครงการลिनเชื้อเพื่อการเกษตรจึงต้องล้้มเลิกไป

การปลูกผัก

การปลูกผักในหมู่บ้านผานกกกประกอบด้วยผัก 4 ชนิดคือ กะหล่ำปลี ผักกาดขาวปลี ผักกาดทางหงษ์ และแครอท ผักเหล่านี้สามารถปลูกได้ในพื้นที่เดียวกันกับพืชไร่อื่น ๆ แต่มีข้อจำกัดคือต้องมีเส้นทางขนส่งที่สะดวกเนื่องจากผักต้องการการดูแลและเอาใจใส่เป็นอย่างดีโดยเฉพาะผักกาดขาวปลีและผักกาดทางหงษ์ ซึ่งโดยทั่ว ๆ ไปแล้วผักเหล่านี้ใช้เวลา 3-4 เดือน ขั้นตอนการปลูกผักแต่ละชนิดจะมีความแตกต่างกันไม่มากนัก ยกเว้นการปลูกกะหล่ำปลี เพราะต้องมีการเพาะกล้าก่อนแล้วจึงนำไปปลูกยังแปลงปลูก สรุปรการปลูกผักแต่ละชนิดได้ดังนี้

กะหล่ำปลี เกษตรกรสามารถปลูกกะหล่ำได้ตลอดปีแต่ส่วนใหญ่มีกจะไม่ปลูกช่วงปลายฤดูหนาวถึงต้นฤดูร้อน เนื่องจากมีปัญหาด้านการให้น้ำ เพราะน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติมีปริมาณจำกัดดังกล่าวแล้ว ในช่วงแรกเกษตรกรจะทำการเพาะกล้า ระยะนี้จะใช้เวลาประมาณ 30-45 วัน หลังจากการหว่านเมล็ดประมาณ 7 วันต้นกล้าจะเริ่มออกเกษตรกรจึงเริ่มให้ยาฆ่าแมลง โดยเฉลี่ยประมาณ 7 วันต่อครั้งแล้วแต่ว่ามีแมลงมากหรือไม่ และสำหรับการกำจัดวัชพืชในระยะนี้มีความจำเป็นค่อนข้างมาก กล่าวคือถ้าเกษตรกรสนใจกำจัดวัชพืชดีจะทำให้ต้นกล้าขึ้นสม่ำเสมอ ซึ่งจะส่งผลให้การขนย้ายกล้าไปแปลงปลูกทำได้สะดวกขึ้น ระหว่างที่รอกล้าให้โตพอที่จะขนย้ายไปแปลงปลูกนั้น เกษตรกรจะเริ่มเตรียมแปลงปลูกซึ่งโดยปกติแล้ว เกษตรกรส่วนมากมักจะทำการขึ้นแปลงปลูกยก วันบางรายเท่านั้นที่ไม่ยอมขึ้นแปลงปลูก สำหรับในช่วงนี้นับว่ามีความจำเป็นต้องใช้แรงงานค่อนข้างมาก เพราะหลังจากขึ้นแปลงแล้ว เกษตรกรมักจะทำการปลูกกล้ากะหล่ำทันทีซึ่งในการปลูกกะหล่ำนี้มักจะทำการใส่ปุ๋ยไปพร้อม ๆ กัน และเมื่อปลูกไปได้ประมาณ 7-15 วันเกษตรกร จะเริ่มให้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงซึ่งจะมีการให้ยาฆ่าแมลงทุก ๆ 7 วัน(ถ้ามีแมลง) จากนั้นเกษตรกรจะเริ่มดูแลกำจัดวัชพืช ช่วงที่เกษตรกรต้องดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษคือช่วง 1

เดือนก่อนการเก็บเกี่ยว ช่วงนี้ถ้าเกษตรกรมีเวลาสนใจดีจะทำให้ผลผลิตสูงเป็นพิเศษ(ตามข้อมูลที่สำรวจพบ)

ผักกาดขาวปลีและผักกาดหางหงษ์ ส่วนมากเกษตรกรในหมู่บ้านมักจะไม่ค่อยนิยมปลูกผักทั้ง 2 ชนิดนี้ เนื่องจากเป็นพืชที่ต้องการการดูแลและเอาใจใส่มากกว่ากะหล่ำปลี และผลผลิตที่ได้จะมีเปอร์เซ็นต์การสูญเสียสูงกว่ากะหล่ำปลี

แครอท มักจะทำการปลูกในช่วง พฤศจิกายนถึงมกราคม เพราะถ้าปลูกในช่วงหน้าฝนจะทำให้ได้ผลผลิตต่ำ(จากการสัมภาษณ์) แครอทเป็นพืชที่ไม่ต้องอาศัยแรงงานสูงมากนักเมื่อเทียบกับการปลูกพืชอื่น ๆ ด้วยกัน จะมีการใช้แรงงานมากเฉพาะช่วงเตรียมแปลงปลูกเท่านั้น เพราะแครอทเป็นพืชที่กินหัวจึงต้องทำการขึ้นแปลง การให้ปุ๋ยมักจะทำให้พร้อมการปลูกในครั้งแรก ข้อดีสำหรับการปลูกแครอทคือแครอทเป็นพืชที่ไม่ค่อยมีแมลงมารบกวน จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ทำการปลูกแครอททั้ง 9 รายไม่ปรากฏพบว่ามีเกษตรกรรายใดต้องใช้นยาฆ่าแมลงเลย

การปลูกพืชที่ใช้ที่ดินมาก

การปลูกพืชที่ใช้ที่ดินมากในหมู่บ้านผานกกกนี้มี 4 ชนิดคือ ข้าวไร่ ข้าวโพด มันเทศ และเผือก การปลูกพืชเหล่านี้มีข้อจำกัดและปัญหาแตกต่างกัน ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้คือ

ข้าวไร่ มีเกษตรกรจำนวน 19 รายหรือ 55.88 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่ทำการปลูกข้าวไร่ ข้าวไร่ไม่ใช่พืชหลักของหมู่บ้านนี้ เกษตรกรจะทำการปลูกข้าวไร่ก็ต่อเมื่อเขามีเวลาและที่ดินเหลือจากการปลูกผักซึ่งเขาจะพยายามใช้ปัจจัยเหล่านี้ให้เกิดรายได้ต่อเขาให้สูงที่สุด สำหรับปัญหาในการปลูกข้าวไร่ของหมู่บ้านนี้คือปัญหาผลผลิตต่ำกล่าวคือโดยเฉลี่ยแล้วจะมีผลผลิตต่องานเท่ากับ 5.95 ถึง

ข้าวโพด ข้าวโพดที่เกษตรกรปลูกนั้นเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดเกษตรกร

จะทำการปลูกข้าวโพดเพราะต้องการใช้ข้าวโพดเป็นอาหารหลักในการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงเช่น หมู ไก่ เป็นต้น จากการสัมภาษณ์พบว่าเกษตรกรจะแบ่งที่ดินไว้ปลูกข้าวโพดเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนสัตว์เลี้ยงซึ่งเกษตรกรจะประมาณผลผลิตที่ผลิตได้ให้เพียงพอกับความต้องการอาหารของสัตว์เลี้ยง สำหรับช่วงการปลูกหรือเก็บเกี่ยวผลผลิตนั้นมักจะทำในช่วงว่างจากการปลูกหรือดูแลผักต่าง ๆ แล้ว

มันเทศและเผือก เนื่องจากเผือกและมันเทศไม่ใช่พืชเศรษฐกิจ แต่เมื่อเกษตรกรยังมีแรงงาน ที่ดิน ต้นพันธุ์เหลืออยู่ เกษตรกรจึงทำการปลูกโดยหวังว่าจะได้รายได้ให้สูงขึ้น จากการสำรวจพบว่าเกษตรกรมักปลูกแล้วทิ้ง พอถึงช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวถ้าเกษตรกรรายใดมีเวลาว่างช่วงนั้นพอดีก็จะไปเก็บเกี่ยวแต่ถ้าเกษตรกรไม่ว่างจะปล่อยให้ทิ้งไว้ก่อนแล้วเมื่อมีเวลาว่างเมื่อใดจึงค่อยไปเก็บเกี่ยว การปลูกมันเทศและเผือกของเกษตรกรที่หมู่บ้านผานกกกนี้ไม่มีเกษตรกรรายใดที่ทำการใส่ปุ๋ยหรือฉีดยาฆ่าแมลงเลย

การปลูกไม้ผล

การปลูกไม้ผลของเกษตรกรสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มคือการปลูกไม้ผลเพื่อบริโภคและการปลูกไม้ผลเพื่อการค้า การปลูกไม้ผลเพื่อบริโภคปกติมักจะปลูกบริเวณรอบ ๆ บ้านซึ่งไม้ผลพวกนี้มักได้แก่ มะม่วง ชุนน กัลย เป็นต้น สำหรับการปลูกไม้ผลเพื่อการค้านั้นเกษตรกรในหมู่บ้านนี้ได้ปลูกกาแฟและลิ้นจี่เป็นไม้ผลหลัก ในอดีตกาแฟได้รับความสนใจมากเนื่องจากได้รับการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่กรมประชาสงเคราะห์แต่ปัจจุบันนี้เกษตรกรมักไม่ค่อยนิยมปลูกทั้งนี้เนื่องจากปัญหาโรคราสนิมทำให้ได้ผลผลิตต่ำ การดูแลรักษาต้องเอาใจใส่มากเป็นพิเศษทำให้เกษตรกรเบื่อหน่าย จึงหันมาทำการปลูกผักและลิ้นจี่กันมากขึ้น แม้ในปัจจุบันการปลูกลิ้นจี่จะได้รับความสนใจมากขึ้น แต่เนื่องจากการปลูกลิ้นจี่ต้องใช้ทุนในการดูแลและซื้อต้นกล้าสูงทำให้มีเกษตรกรเพียงไม่กี่รายเท่านั้นที่สามารถทำการปลูกลิ้นจี่ได้

การเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์ในหมู่บ้านนี้จะมีเพียงการเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้งานหรือเอาไว้ใช้ในพิธีกรรมและบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น เช่น หมู, ไก่, เป็ด เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่เพราะการปลูกผักต้องใช้เวลามาก

การขนส่ง

การขนส่งนับว่าเป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับการผลิตเพื่อการค้า โดยเฉพาะการผลิตผัก เนื่องจากผักที่เกษตรกรปลูกเป็นผักที่มีน้ำหนักมากและบอบช้ำง่าย ดังนั้นจึงต้องการการขนส่งที่ดีและสามารถเข้าถึงแปลงเกษตรกร จากรูปที่ 1.2 จะเห็นว่ามีเส้นทางการขนส่งอยู่โดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งการมีเส้นทางขนส่งนี้จะมีความสำคัญต่อการตัดสินใจปลูกพืชของเกษตรกรเป็นอย่างมาก เกษตรกรมักจะปลูกพืชผักตามช่องทางที่มีทางรถผ่านแต่สำหรับพืชอื่น ๆ เช่น พืชไร่จำพวกเผือก มันเทศ เกษตรกรจะทำการปลูกในพื้นที่ที่ลึกจากถนนเข้าไป เพราะแม้ว่าพืชเหล่านี้จะมีน้ำหนักมากแต่เปอร์เซ็นต์การบอบช้ำมีน้อยกว่าผัก สำหรับการคิดอัตราค่าจ้างขนส่งผลผลิตในหมู่บ้าน โดยทั่วไปจะคิดในอัตรา 0.3 บาทต่อกิโลกรัมซึ่งเมื่อคิดเป็นสัดส่วนของรายได้และสัดส่วนของต้นทุนทั้งหมด(ดังแสดงในตารางที่ 1.2) แล้วจะพบว่าสัดส่วนรายจ่ายด้านการขนส่งมีสัดส่วนที่สูงมาก โดยเฉพาะกะหล่ำปลี สัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านการขนส่งเป็นร้อยละ 34.86 ของค่าใช้จ่ายรวมทั้งหมดหรือเมื่อคิดเป็นสัดส่วนของรายได้สุทธิปรากฏว่ารายจ่ายด้านการขนส่งมีอัตราส่วนถึงร้อยละ

ตารางที่ 1.2 แสดงสัดส่วนรายจ่ายด้านการขนส่ง

ชนิดพืช	ร้อยละต่อต้นทุนทั้งหมด	ร้อยละต่อรายได้สุทธิ
กะหล่ำปลี	34.61	23.61
ผักกาดขาวปลี	23.15	7.70
ผักกาดทางหงษ์	18.45	4.11
แครอท	27.97	12.50

ที่มา : จากการคำนวณ